

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین

دانشکده معماری و شهرسازی - گروه معماری

عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری

باغ فرهنگی تهران

دانشجو: مریم السادات غضنفری هاشمی

استاد راهنما: آقای دکتر یوسف گرجی مهلبانی

استادان مشاور: آقای دکتر فریبرز کریمی و آقای دکتر محمد مرادی

شهریور ۹۱

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

فهرست مطالب

بخش اول: مطالعات

فصل اول: مقدمه و کلیات

مقدمه	۱
۱- جزئیات طرح پایان نامه	۱
الف: طرح مسئله	۱
ب: فرضیات	۱
ج: مبانی نظری	۱
۲- موقعیت فضایی - مکانی پروژه	۲
۳- ضرورت انجام پروژ و کاربرد نتایج آن	۴
الف: ضرورت انجام موضوع با توجه به زمان	۴
ب: ضرورت انجام موضوع با توجه به مکان انجام موضوع	۴
۴- اهداف پژوهش	۴
۵- فرآیند پژوهش	۴
روش های جمع آوری اطلاعات	۴
نتیجه گیری	۴

فصل دوم : مطالعات عمومی

مقدمه	۵
۱-۲- شناخت بستر طراحی	۶
۱-۱-۲- تاریخچه تهران	۶
۲-۱-۲- وجه تسمیه تهران	۶
۳-۱-۲- تهران کهن	۶
۴-۱-۲- تهران صفوی	۶
۵-۱-۲- تهران قاجاری	۸
۶-۱-۲- تهران پهلوی	۱۲
۷-۱-۲- میدان	۱۳
۸-۱-۲- میدان های تهران	۱۳
میدان ارگ	۱۳
میدان توپخانه	۱۳
میدان مشق	۱۴
۹-۱-۲- باغ های تهران	۱۴
باغ شاه	۱۵
۱۰-۱-۲- خیابان های تهران	۱۵
خیابان سپه	۱۶
۱۱-۱-۲- دروازه های تهران	۱۶
۲-۲- بررسی ویژگی های محیطی شهر تهران	۱۷
۱-۲-۲- بررسی عوامل طبیعی، جغرافیای طبیعی	۱۷

۱۸	۲-۲-۲-موقعیت زمین شناسی
۱۸	۳-۲-۲-توپوگرافی و ناهمواری های شهر تهران
۱۹	۴-۲-۲-اقلیم
۲۰	دما و تابش آفتاب
۲۱	رطوبت نسبی
۲۲	باد
۲۲	بارندگی
۲۲	۵-۲-۲-خطر زمین لرزه در گستره تهران
۲۴	۳-۲-فرهنگ
۲۴	۱-۳-۲-لغت شناسی فرهنگ
۲۵	۲-۳-۲-تعریف فرهنگ
۲۵	۳-۳-۲-فرهنگ و دیدگاه ها
۲۷	۴-۳-۲-فرهنگ و طبیعت
۲۸	۵-۳-۲-میراث فرهنگی
۲۸	نتیجه گیری

فصل سوم : مطالعات تخصصی

۲۹	مقدمه
۲۹	۱-۳-باغ
۲۹	۱-۱-۳-باغ ایرانی
۳۰	۲-۱-۳-باغ به مثابه بهشت برین
۳۱	۳-۱-۳-هندسه در باغ ایرانی
۳۳	۴-۱-۳-آب در باغ ایرانی
۳۳	۵-۱-۳-گیاه در باغ ایرانی
۳۴	۶-۱-۳-بنا(کوشک) در باغ ایرانی
۳۴	۷-۱-۳-انواع باغ ایرانی
۳۸	۲-۳-شهر
۳۸	۱-۲-۳-مفهوم شهر
۳۸	درک فضای شهری
۴۲	۲-۲-۳-فضای شهری ، سنتی و مدرن
۴۲	۳-۲-۳-فضای عمومی
۴۴	انواع فضاهای عمومی مراکز شهری
۴۴	میدان
۴۴	میدان شهری
۴۴	میدانگاه خیابانی
۴۵	فضای آزاد عمومی
۴۵	واحه شهری
۴۵	گذرگاه
۴۵	۴-۲-۳-طبقه بندی مراکز شهری

۴۵	هسته مرکزی شهر
۴۵	مرکز اداری شهر
۴۶	مرکز قدیمی شهر
۴۶	منطقه کسب و کار و فعالیت تجاری
۴۶	۳-۲-۵- خصوصیات کالبدی مراکز شهری و فضاهای شهری وابسته
۴۶	تراکم
۴۶	تنوع
۴۶	تداوم
۴۷	۳-۲-۶- مفهوم سازمان فضایی شهری
۴۷	شناسه های اصلی سازمان فضایی شهری
۴۷	ماهیت کل
۴۷	قلمرو و محدوده آن
۴۸	استخوان بندی و ساختار
۴۹	کل های کوچک تر (محله)
۵۰	هسته و مرکزیت (میدان)
۵۰	۳-۲-۷- سیما شناسی
۵۱	۳-۲-۸- موضع شناسی
۵۱	۳-۲-۹- سرزندگی
۵۲	سرزندگی چیست؟
۵۳	هویت و سرزندگی محله
۵۴	۳-۲-۱۰- طرح کردن راه ها
۵۴	۳-۲-۱۱- طرح سایر عوامل
۵۴	۳-۲-۱۲- کیفیات موثر در طرحی شهری
۵۵	نتیجه گیری

فصل چهارم: بررسی نمونه های موردی

۵۶	مقدمه
۵۶	۴-۱- فرهنگسرای نیاوران (تهران)- کامران دیبا
۵۹	۴-۲- مرکز گتی (امریکا، کالیفرنیا، لس آنجلس) - ریچارد مایر و همکاران
۶۳	نتیجه گیری

فصل پنجم: بررسی استانداردهای طراحی، برنامه ریزی فیزیکی و تدوین اصول طراحی

۶۴	۵-۱- بررسی ضوابط و استانداردهای طراحی
۶۴	۵-۱-۱- فراسنج ها و ضوابط طراحی فضای اجرای موسیقی ایرانی
۶۴	۵-۱-۱-۱- فراسنج های طراحی شنودسراها
۶۴	فراسنج های انسانی
۶۵	فراسنج های آکوستیکی
۶۶	فراسنج های مشترک آکوستیک و معماری
۶۶	فراسنج های معماری
۶۶	مسائل جانبی

۶۶	۵-۱-۱-۲-ضوابط طراحی فضای اجرای موسیقی
۶۶	مباحث شنیداری (آکوستیکی)
۶۶	مهيار نوفه
۶۷	برسنگ نوفه
۶۸	تأمين كميت مناسب صدا
۷۰	تأمين كيفيت مناسب صدا
۷۱	مباحث دیداری
۷۲	مباحث غير دیداری و شنیداری
۷۵	۵-۱-۲-کارگاه های آموزش و تمرین موسیقی
۷۵	ابعاد و تناسبات کارگاه ها
۷۶	مصالح به کار رفته در کارگاه ها و میزان جذب کنندگی آن ها
۷۶	۵-۱-۳-کلاس های درس
۷۷	۵-۱-۴-تالار درس و سخنرانی
۷۷	۵-۱-۵-اتاق سمینار
۷۷	۵-۱-۶-آموزش علمی و کارگاه های هنری
۷۷	۵-۱-۷-کتابخانه ها
۷۹	۵-۱-۸-سایت کامپیوتر
۸۰	۵-۱-۹-فضاهای اداری
۸۱	۵-۱-۱۰-بوفه و چایخانه
۸۱	۵-۱-۱۱-رستوران ها
۸۲	۵-۱-۱۲-سرویس های بهداشتی
۸۳	۵-۱-۱۳-پله ها و آسانسور
۸۴	۵-۱-۱۴-پارکینگ
۸۵	۵-۲-ضوابط ایمنی
۸۵	۵-۲-۱-خصوصیات خاک و توپوگرافی
۸۵	۵-۲-۲-سیل
۸۵	۵-۲-۳-حفاظت ساختمان ها در مقابل حریق
۸۶	سیستم های اعلام و اطفای حریق
۸۶	سیستم های اعلام حریق
۸۶	تجهیزات تشخیص حریق (دتکتورها)
۸۷	تجهیزات اعلام کننده حریق
۸۷	کابل کشی سیستم اعلام حریق
۸۷	اطفای حریق
۸۷	اعلام کننده ها
۸۸	انواع مواد اطفاء حریق
۸۸	خاموش کننده های پودری
۸۸	خاموش کننده های گاز کربنیک
۸۸	خاموش کننده های مولد کف
۸۸	خاموش کننده های هالوژنه

۸۸ مثلث آتش
۸۹ ۴-۲-۵-طراحی ساختمان ها در مقابل زلزله
۸۹ ۵-۲-۵-ضوابط آکوستیکی
۸۹ ۳-۵-ضوابط ویژه از جمله معلولین و یا گروههای خاص
۸۹ ۱-۳-۵-فضاهای آموزشی
۸۹ ۲-۳-۵-ورودی ها
۹۰ ۳-۳-۵-فضاهای ارتباطی
۹۰ ۴-۳-۵-راهروها
۹۱ ۵-۳-۵-بازشوها (در و پنجره)
۹۱ ۶-۳-۵-راه پله
۹۲ ۷-۳-۵-سطح شیب دار
۹۳ ۸-۳-۵-دستگیره کمکی
۹۳ ۹-۳-۵-فضاهای بهداشتی
۹۳ ۱۰-۳-۵-دستشویی و آبخوری
۹۳ ۱۱-۳-۵-تلفن عمومی
۹۴ ۱۲-۳-۵-پارکینگ
۹۴ ۱۳-۳-۵-علائم بین المللی
۹۴ ۴-۵-برنامه ریزی کالبدی (فیزیکی)
۹۷ ۵-۵-بررسی سازه پروژه
۹۷ ۱-۵-۵-سازه های بتنی
۹۷ مزایای سازه های بتنی
۹۷ معایب سازه های بتنی
۹۷ ۲-۵-۵-ساختمان های فلزی
۹۷ مزایای ساختمان فلزی
۹۹ معایب ساختمان های فلزی
۹۹ ۳-۵-۵-سازه های فضاکار
۱۰۰ مزایای سازه های فضاکار
۱۰۰ ۶-۵-بررسی تاسیسات مکانیکی و انتخاب سیستم مورد نظر و اعمال آن در طراحی
۱۰۰ ۱-۶-۵-سیستمهای تولید حرارت و برودت
۱۰۱ ۲-۶-۵-سیستمهای توزیع حرارت و برودت
۱۰۱ وسایل توزیع گرما
۱۰۱ وسایل تولید سرما
۱۰۲ ۷-۵-مبانی نظری
۱۰۳ ۱-۷-۵-نگرش های مختلف بر معماری
۱۰۳ نگرش اقلیمی
۱۰۳ نگرش شکلی
۱۰۳ نگرش تاریخی-تکاملی
۱۰۳ نگرش فضاگرا
۱۰۳ نگرش فرهنگی-اجتماعی

نگرش معناگرا ۱۰۴

نتیجه‌گیری ۱۰۴

فصل ششم : تجزیه و تحلیل سایت ، دسترسی ها و همجواری ها

مقدمه ۱۰۶

۱-۶- موقعیت جغرافیایی استان تهران ۱۰۶

۲-۶- معرفی حوزه سایت ۱۰۷

۳-۶- بررسی فعالیت شهری از میدان توپخانه تا میدان حر ۱۰۸

۴-۶- تحلیل عناصر موجود در حوزه سایت ۱۱۳

۵-۶- تحلیل سایت ۱۱۴

۶-۶- سیستم حمل و نقل درحوزه سایت ۱۱۶

۷-۶- درجه بندی معابر ۱۱۷

۸-۶- بررسی عناصر شاخص در حوزه سایت و همجواری ها ۱۱۸

۱-۸-۶- میدان حر ۱۱۸

۲-۸-۶- خیابان سپه ۱۱۸

۳-۸-۶- دانشگاه امام علی ۱۱۸

۹-۶- بررسی ابعاد و اندازه سایت ۱۲۰

نتیجه‌گیری ۱۲۱

بخش دوم: طراحی

فهرست جداول

۶۵.....	۱.۵. جدول دسته بندی و ارتباط فراسنج های طراحی شنودسراها.....
۶۶.....	۲.۵. جدول حداکثر تراز نوفه زمینه.....
۶۷.....	۳.۵. جدول برسنج نوفه.....
۶۹.....	۴.۵. جدول فاصله افراد تا نوازنده.....
۶۹.....	۵.۵. جدول نحوه نشستن شنوندگان نسبت به نوازنده(ها).....
۷۴.....	۶.۵. جدول جمع بندی ضوابط طراحی فضای اجرای موسیقی ایرانی.....
۹۵.....	۷.۵. جدول فیزیکی بخش عمومی.....
۹۵.....	۸.۵. جدول فیزیکی بخش آموزشی.....
۹۶.....	۹.۵. جدول فیزیکی بخش نیمه عمومی.....
۹۶.....	۱۰.۵. جدول فیزیکی بخش خدماتی و پشتیبانی.....

فهرست تصاویر

۲.....	۱.۱. عکس هوایی از محدوده باغشاه سابق در بلوک شهری.....
۳.....	۲.۱. عکس هوایی باغشاه سابق و دید به شمال.....
۷.....	۱.۲. چهارراه سرچشمه.....
۷.....	۲.۲. میدان توپخانه.....
۸.....	۳.۲. شمس‌العماره.....
۹.....	۴.۲. بازار تهران. ۱۳۳۲.....
۹.....	۵.۲. لاله زار. ۱۳۲۵.....
۹.....	۶.۲. پست و تلگراف. ۱۳۲۵.....
۹.....	۷.۲. شاد آباد. ۱۳۲۸.....
۱۰.....	۸.۲. دروازه دولت.....
۱۱.....	۹.۲. دروازه شمیران.....
۱۱.....	۱۰.۲. نقشه دارالخلافه تهران.....
۱۱.....	۱۱.۲. میدان قزوین.....
۳۴.....	۱.۳. پلان عمارت کلاه فرنگی باغ فین کاشان.....
۳۵.....	۲.۳. عمارت کلاه فرنگی باغ فین کاشان.....
۳۵.....	۳.۳. پلان باغ فین کاشان.....
۳۶.....	۴.۳. باغ تخت شیراز.....
۳۶.....	۵.۳. باغ ائل گلی تبریز.....
۳۷.....	۶.۳. باغ امیر طبس.....
۳۸.....	۷.۳. باغ آینه اصفهان.....
۴۲.....	۸.۳. میدان سن پیتروم.....
۴۳.....	۹.۳. میدان توپخانه.....
۵۶.....	۱.۴. محوطه فرهنگسرای نیاوران.....
۵۶.....	۲.۴. پیکره واقع در محوطه فرهنگسرای نیاوران.....
۵۶.....	۳.۴. پیکره واقع در محوطه فرهنگسرای نیاوران.....
۵۷.....	۴.۴. پیکره‌های واقع در حیاط فرهنگسرای نیاوران.....

۵۷	۵.۴. حیاط فرهنگسرای نیاوران
۵۷	۶.۴. حیاط فرهنگسرای نیاوران
۵۸	۷.۴. محوطه فرهنگسرای نیاوران
۵۹	۸.۴. نمای کلی از مجموعه گتی
۵۹	۹.۴. سایت پلان مجموعه گتی
۶۰	۱۰.۴. پرسپکتیو مجموعه گتی
۶۰	۱۱.۴. عکس هوایی مجموعه گتی
۶۱	۱۲.۴. نمایی از موسسه پژوهشی مجموعه گتی
۶۲	۱۳.۴. نماهایی از موزه مجموعه گتی
۶۳	۱۴.۴. محوطه سازی مجموعه گتی
۶۳	۱۵.۴. محوطه سازی مجموعه گتی
۷۳	۱.۵. فاصله صندلی‌های شنودسراها
۷۳	۲.۵. اتاق تعویض لباس تکنوازان
۷۸	۳.۵. حداقل عرض راهروهای قفسه کتاب
۷۹	۴.۵. حداقل فضای آزاد در قسمت مطالعه
۷۹	۵.۵. وضعیت آرگونومیک صحیح
۸۰	۶.۵. کابینت فایل گذاری
۸۰	۷.۵. نمونه میز کامپیوتر
۸۰	۸.۵. میز تحریر استاندارد با کشو
۸۱	۹.۵. کافه رستوران
۸۲	۱۰.۵. چیدن میزهای موازی
۸۳	۱۱.۵. چاله آسانسور و اتاق موتور آسانسور
۸۴	۱۲.۵. اتاق موتور آسانسور
۸۴	۱۳.۵. پلان محل آسانسور
۸۴	۱۴.۵. وضعیت ممکن پارک یک ماشین میان ستون‌ها
۸۴	۱۵.۵. وضعیت پارک یک ماشین به صورت ۴۵ درجه
۸۵	۱۶.۵. طرح کلی پارک ماشین به صورت ۴۵ درجه و به صورت ۹۰ درجه
۹۰	۱۷.۵. دایره چرخش و دید از بالا صندلی چرخدار
۹۰	۱۸.۵. سالن‌ها و راهروهای عبور صندلی چرخدار
۹۲	۱۹.۵. صندلی چرخدار روی پله و شیب
۹۲	۲۰.۵. صندلی چرخدار روی سطح شیب‌دار
۱۰۸	۱.۶. بررسی فعالیت شهری از میدان توپخانه تا میدان حر
۱۰۹	۲.۶. میدان حسن‌آباد، ادامه نوار تردد که در میدان حر پخش می‌شود
۱۱۰	۳.۶. جداره‌های مسدود در دو طرف خیابان سپه
۱۱۰	۴.۶. خانه فرهنگ حر
۱۱۱	۵.۶. جبهه شمالی میدان حر
۱۱۱	۶.۶. جبهه غربی میدان حر و بدنه حصار کشیده شده
۱۱۲	۷.۶. جبهه شرقی میدان حر
۱۱۲	۸.۶. میدان چوگان مقابل ورودی باغ فین

۹۶۸۸. عکس هوایی از محله باغ شاه..... ۱۱۳
۱۰۶. ضلع غربی باغ شاه..... ۱۱۳
۱۱۶. محورهای دسترسی..... ۱۱۴
۱۲۶. میدان توپخانه، عدم حضور مردم..... ۱۱۵

فهرست نقشه ها

- ۱.۱. استان تهران..... ۲
- ۲.۱. نقشه مناطق تهران..... ۲
- ۳.۱. نقشه میدان حر و محدوده اطراف آن..... ۳
- ۱.۲. نقشه تقسیمات کشوری ایران به تفکیک استان..... ۱۱۷
- ۲.۲. نقشه توپوگرافی استان تهران..... ۱۸
- ۳.۲. نقشه تقسیمات اقلیمی چهارگانه ایران..... ۱۹
- ۴.۲. نقشه گسل‌های تهران..... ۲۳
- ۱.۶. نقشه موقعیت سایت..... ۱۰۶
- ۲.۶. نقشه کاربری‌های مهم حوزه سایت..... ۱۰۷
- ۳.۶. نقشه میدان حر..... ۱۱۰
- ۴.۶. نقشه میدان حر..... ۱۱۱
- ۵.۶. نقشه میدان حر..... ۱۱۱
- ۶.۶. نقشه میدان حر..... ۱۱۲
- ۷.۶. نقشه میدان حر..... ۱۱۳
- ۸.۶. نقشه درجه بندی محورهای سایت..... ۱۱۵
- ۹.۶. نقشه موقعیت سیستم حمل و نقل درحوزه سایت..... ۱۱۶
- ۱۰.۶. نقشه درجه‌بندی معابر درحوزه سایت..... ۱۱۷
- ۱۱.۶. نقشه عناصر شاخص در حوزه سایت..... ۱۱۸
- ۱۲.۶. نقشه هوایی از حوزه سایت..... ۱۱۹
- ۱۳.۶. نقشه درجه بندی محورهای سایت..... ۱۲۰
- ۱۴.۶. نقشه بررسی ابعاد سایت..... ۱۲۰
- ۱۵.۶. نقشه بررسی پوشش گیاهی در سایت..... ۱۲۱
- ۱۶.۶. نقشه پوشش گیاهی در کنار خیابان..... ۱۲۱
- ۱۷.۶. نقشه بررسی جهت عبور وسایل نقلیه..... ۱۲۲
- ۱۸.۶. نقشه بررسی میزان نوفه در سایت..... ۱۲۳

فهرست نمودارها

- ۱.۲. نمودار موقعیت و زاویه تابش خورشید در عرض جغرافیایی ۳۵ درجه شمالی..... ۲۰
- ۲.۲. نمودار مشخصات اقلیمی تهران..... ۲۱
- ۳.۲. نمودار جهت و سرعت باد تهران..... ۲۲
- ۱.۵. نمودار زمان واخنش برای موسیقی ایرانی..... ۷۱

چکیده رساله

رساله حاضر شامل روند طراحی مجموعه فرهنگی در بستر باغ، به نام باغ فرهنگی تهران می‌باشد. این مجموعه فرهنگی در فضای کلان شهری مانند تهران می‌تواند محل مناسبی برای برقراری ارتباط افراد جامعه، که زمینه ساز ارتقای بینش افراد است، فراهم نماید. امروزه از واژه شهر تنها مجموعه‌ای از ساختمان‌های بلند، خیابان‌ها، اداره‌ها و پارک‌ها به ذهن می‌رسد و به نظر می‌رسد یکی از مشکلات شهرها کمبود مکان‌هایی برای فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی باشد. این مجموعه فرهنگی در فضای کلان شهری مانند تهران که بیشتر در آن همهمه و شلوغی دیده می‌شود می‌تواند نقش تنفس و مکث را داشته باشد.

در طراحی این مجموعه سعی بر آن بوده که ارتباط با گذشته، با در نظر گرفتن هویت و فرهنگ بستر طراحی برقرار گردد؛ با توجه به بستر طرح که در ضلع جنوبی میدان حر (باغ شاه سابق) قرار دارد و شامل مجموعه‌ای از بناهای تاریخی و با ارزش تهران با خصوصیات دوره خود است؛ این مهم ضروری به نظر می‌رسد. آنچه به عنوان ایده‌های اصلی نگارنده در طراحی این پروژه مدنظر بوده است، تبدیل میدان حر به پیاده‌راه و استفاده از چهارباغ ایرانی است.

ایده اول تبدیل میدان حر و قسمتی از خیابان‌های منتهی به آن، به پیاده‌راه و ایجاد زیرگذر جهت عبور وسایل نقلیه می‌باشد. هدف از انجام این کار ایجاد محلی به دور از هیاهو و ترافیک جهت افزایش فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. بدین وسیله گسست ایجاد شده میان عابرین پیاده به علت ترافیک بالای ماشین‌ها و موتورها از میان برداشته می‌شود و فضای مکث و استراحت بوسیله محیطی آرام و دلچسب برای عابران فراهم می‌گردد. همچنین برای عبور وسایل نقلیه استفاده از زیرگذر پیشنهاد شده است. این ایده تلاشی جهت باززنده‌سازی میدان با مفهوم قدیمی آن است که به دست فراموشی سپرده شده است و مهمترین مکان فعالیت‌های اجتماعی بوده است. ایده دوم استفاده از چهارباغ ایرانی و اصول محوربندی در باغ ایرانی می‌باشد. متأسفانه در ایران همراه با گسترش و توسعه شهرهای بزرگ، زیباترین باغ‌های قدیمی یکی پس از دیگری از بین می‌رفتند و مردم باغ‌های واقع در حومه شهر را قسمت کرده و در آن‌ها به بنای ساختمان‌های جداگانه مبادرت می‌ورزیدند. در موارد دیگر نیز مالکان علاقه خود را به نگهداری کوشک‌ها و باغ‌های خویش از دست می‌دادند و بعضی از اوقات هنگامی که باغ قدیمی مرمت یا باغ جدیدی احداث می‌شد؛ جنبه‌های ایرانی جای خود را به طرح‌های اروپایی می‌دادند.

پس با توجه به جلال و شکوه باغ‌های ایرانی در گذشته و نابودی آن در قرن اخیر، شاید یکی از مسائل حیاتی در فضای شهری، باغ‌سازی ایرانی می‌باشد. چرا که فلسفه و تفکر ساخت باغ‌های اروپایی که در باغ‌ها و پارک‌ها استفاده می‌شود، هرگز نمی‌توانند پاسخ‌گویی جهت ساخت باغ در آب و هوا و تفکر و روحیات مردم این مرز و بوم باشد.

بنابراین باغ‌سازی ایرانی به عنوان یکی از ایده‌های اصلی نگارنده مورد توجه قرار گرفت. همانطور که محورهای باغ ایرانی به مهمترین قسمت باغ یعنی کوشک ختم می‌شوند؛ در اینجا هم محورهای اصلی چهارباغ به آمفی‌تئاتر و بخش آموزشی که مهمترین بخش‌های مجموعه هستند ختم می‌گردد.

به طور کلی اهداف این پژوهش؛ ایجاد سرزندگی در سیمای شهری، برقراری ارتباط اجتماعی در بین مردم، ایجاد مکث در فضای شهری متراکم، تاکید بر هویت منطقه تاریخی و ایجاد محیطی فرهنگی و آموزشی که سبب رشد جامعه شود؛ می‌باشد.

سپاس خداوند منان را که هر چه داریم از اوست...

با تشکر و قدردانی از جناب آقای دکترگرگی که علاوه بر زحمات فراوانی که در انجام این پروژه متحمل شدند، مرا با شیوه صحیح مطالعات پروژه و روند صحیح طراحی آشنا نمودند.

با تشکر از جناب آقای دکترکریمی و جناب آقای دکترمرادی که از هیچ کمک و راهنمایی در طراحی این مجموعه دریغ ننموده و دلسوزانه مرا یاری نمودند.

وبا سپاس از تمام کسانی که در این کار مرا یاری نمودند.

فصل اول : مقدمه و کلیات

مقدمه

در این فصل به بررسی موضوع پروژه، چگونگی شکل‌گیری ایده اولیه و ضرورت انجام آن و همچنین ساختار پژوهشی رساله و روند انجام آن پرداخته شده است تا زمینه لازم برای شناخت پروژه فراهم گردد. بدینوسیله تلاش شده است تا پیش‌زمینه لازم برای فصل‌های بعدی پژوهش فراهم آید.

۱- جزئیات طرح پایان نامه

الف: طرح مسئله

دنیاى امروز برای انسان‌های آن نسبت به گذشته تغییر کرده، و نیز نگرش انسان به محیط زندگی خود که شهر می‌باشد. همچنین نوع ارتباط افراد با یکدیگر نیز تفاوت پیدا کرده و به نوعی این ارتباط امروزه کمرنگ‌تر شده‌است، بنابراین ایجاد فضاهایی برای برقراری ارتباط افراد با یکدیگر بسیار مهم می‌باشد. ارتباط اجتماعی در بین افراد یک جامعه عامل مهم ایجاد جامعه پایدار است.

شهر باید مکان مناسبی برای زندگی انسانی، همراهی با طبیعت، اعتلا، دوام و بقاء نسل‌های آینده، همبستگی جمعی، پیوند اجتماعی و اعتلای فرهنگی باشد اما امروزه برای بسیاری از افراد با آلودگی، تخریب محیط، بی‌نظمی، آشوب، خشونت و گسست اجتماعی مترادف شده‌اند. حس تعلق خاطر و حس شهروندی مفاهیمی بوده که از واژه شهر و فضاهای شهری به ذهن می‌رسید، در حالی که امروزه از واژه شهر، مجموعه‌ای از ساختمان‌های بلند، خیابان‌ها، اداره‌ها و پارک‌ها به ذهن می‌رسد. یکی از مشکلات شهرها کمبود مکان‌هایی برای فعالیت‌های فرهنگی است، که محل مناسبی برای برقراری ارتباط افراد با یکدیگر است. فضاهای فرهنگی، محیطی برای ارتقای افکار مردم جامعه محسوب می‌شوند.

در فضای شهری مانند تهران که بیشتر در آن همه‌مه و شلوغی دیده می‌شود چنین فضایی می‌تواند نقش تنفس و مکث را داشته باشد.

ب: فرضیات

به نظر می‌رسد با ایجاد چنین فضاهایی در شهر، به شهروندان فرصت بیشتری برای تجربه حس شهروندی و انجام فعالیت‌های فرهنگی داده خواهد شد. همچنین مردم این فرصت را خواهند داشت تا با بزرگان فرهنگی شهر خود ارتباط برقرار کنند و ایجاد فضایی برای ارتباط به صورت‌های مختلف در چنین مکانی ممکن می‌باشد. قرارگیری چنین فضاهایی در کنار طبیعت موجب برقراری ارتباط بیشتری با این فضاها می‌شود. چنان‌چه پیوند انسان با طبیعت جدایی ناپذیر می‌باشد.

ج: مبانی نظری

معماری و بناها در هر دوره‌ای مختص به روح زمان خود می‌باشند. بناها باید با زمان حال خود ارتباط برقرار کنند و در عین حال اثری از گذشته در آنها دیده شود.

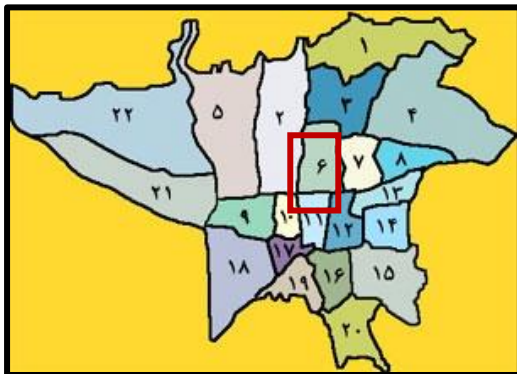
در طراحی این مجموعه سعی خواهد شد ارتباط با گذشته برقرار شود. توجه به بستر طرح که مجموعه‌ای از بناهای تاریخی و با ارزش تهران با خصوصیات دوره خود است ضروری به نظر می‌رسد.

همچنین بستر طرح که در ضلع جنوبی میدان حر (باغ شاه) می‌باشد باعث شده مسئله پایداری نیز مورد توجه بیشتری قرار گیرد. یکی از اهداف پایداری حفظ محیط طبیعی و آسیب نرساندن به آن می‌باشد. همان‌طور که می‌دانیم پایداری با سه مولفه زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی تعریف می‌شود. بنابراین حفظ درختان موجود از نکات مهم در طرح می‌باشد. از طرفی ایجاد فضای فرهنگی موجب پایداری اجتماعی می‌شود. توجه به این مسئله امروزه در دنیا امری مهم محسوب می‌شود و عدم توجه به این مسئله آسیب‌های جبران‌ناپذیری به جامعه وارد خواهد نمود.

۲- موقعیت فضایی- مکانی پروژه

در یکی از خیابان‌های تاریخی شهر تهران که از لاله زار شروع شده و به میدان توپ خانه می‌رسد و پس از آن خیابان سپه و میدان حسن آباد قرار داشته است، این محور شامل مجموعه ای از بناهای باارزش است که برخی حفظ شده و کاربری جدیدی برای آن‌ها در نظر گرفته شده است. این محور تاریخی با مجموعه بناهای خود در انتها می‌تواند به مجموعه‌ای ختم شود که نقش خدمات‌رسانی بر آن را برعهده داشته باشد. محل در نظر گرفته شده برای ایجاد مجموعه فرهنگی لبه جنوب غربی میدان حر(باغ شاه سابق) می‌باشد؛ که در آن مجموعه‌ای از بناهای قدیمی با سقف‌هایی شیب‌دار و نمای آجری قرار گرفته است. در حال حاضر کاربری بناهای موجود در محدوده فوق نظامی است.

در گذشته این محور در هسته اولیه تهران بوده ولی امروزه این مکان به یکی از پر ترددترین محلات با بالاترین میزان موتورسوار تبدیل شده است. سرزندگی شهری و آرامش در این محدوده امری دست‌نیافتنی می‌باشد. بنابراین ضرورت نیاز به محلی برای باززنده‌سازی نیازهای منطقه امری بسیار مهم به نظر می‌رسد. در کنار مجموعه بناهای تاریخی ذکر شده، کاربری فرهنگی دیگری نیز در محور فوق قرار داشته که دانشگاه امام علی (ع) است. محور فوق به صورتی است که کاربری‌های مهم شهر تهران در آن قرار گرفته، بنابراین مجموعه فوق می‌تواند در صدد برآورده ساختن نیاز سایر بخش‌های موجود به این منطقه از شهر تهران یاری رساند. این محور می‌تواند بین دو منطقه شهری تهران مناطق ۱۱ و ۱۲ ایجاد ارتباط قوی کند.

۲.۱. عنوان: نقشه مناطق تهران. مأخذ: www.tehran.ir، مهر ۱۳۹۰.

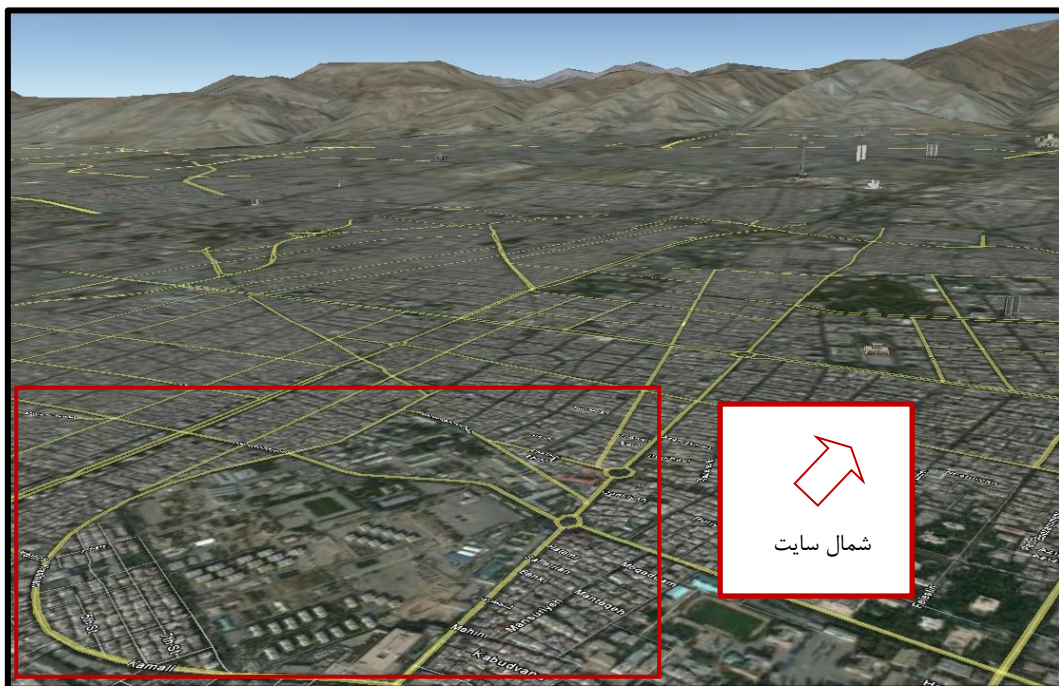
۱.۱. عنوان: نقشه استان تهران. مأخذ: www.tehran.ir، مهر ۱۳۹۰.

۱.۱. عنوان: عکس هوایی از محدوده (باغشاه) در بلوک شهری. مأخذ: www.google-earth.com، مهر ۱۳۹۰.

۳.۱. عنوان: نقشه میدان حر و محدوده اطراف آن. مأخذ: www.tehran.ir ، مهر ۱۳۹۰.

۲.۱. عنوان: عکس هوایی محدوده (باغشاه) و دید به شمال. مأخذ: www.google.earth.com ، مهر ۱۳۹۰.

۳- ضرورت انجام پروژه و کاربرد نتایج آن

الف: ضرورت انجام موضوع با توجه به زمان

دنیای امروز به گونه ای است که افراد با مسائل و مشکلات زیادی برای نیازهای اولیه خود روبرو هستند، همین مسئله موجب شده از بسیاری از نیازهای دیگر خود فاصله بگیرند، اموری که به صورت فطری در انسانها وجود دارد مانند تعاملات اجتماعی، با وجود مشکلات امروزی انسانها، مورد کم توجهی قرار گرفته و این مسئله با گذر زمان مشکلاتی را برای عموم ایجاد خواهد کرد. این تعاملات احتیاج به بستری داشته که یکی از این فضاها می تواند مراکز فرهنگی در محلات باشد.

ب: ضرورت انجام موضوع با توجه به مکان انجام موضوع

انتخاب سایت در هر پروژه ای بسیار مهم می باشد. چنانچه در مکان نامناسبی جانمایی شود به هدف مطلوب خود نخواهد رسید.

مشکلات اجتماعی که در این منطقه وجود داشته و نیز وجود باغ در فضای شهری و امکان ایجاد ارتباط بهتر با شهر دلیلی بر انتخاب این مکان بوده است.

۴- اهداف پژوهش

هر پژوهشی در پی دستیابی به هدفی می باشد.

اهداف این پژوهش شامل:

- ایجاد سرزندگی در سیمای شهری
- برقراری ارتباط اجتماعی در بین مردم
- ایجاد مکث در فضای شهری متراکم
- تاکید بر هویت منطقه تاریخی
- ایجاد محیطی فرهنگی و آموزشی که سبب رشد جامعه شده
- و

۵- فرآیند پژوهش

ابتدا به بررسی امکانات و محدودیت های موجود پرداخته و پس از کسب شناخت، طراحی با در نظر گرفتن کلیه موارد موثر در طرح صورت می پذیرد.

روش های جمع آوری اطلاعات:

- مطالعات کتابخانه ای با استفاده از کتاب ها و مجلات و ...
- روش میدانی، مصاحبه از مردم، تهیه عکس و تصاویر از محل و ...

نتیجه گیری

به نظر می رسد با توجه به موارد فوق، خطوط کلی پژوهش و چگونگی و چرایی انجام آن تا حدودی مشخص شده و زمینه آغاز آن فراهم شده باشد.

فصل دوم : مطالعات عمومی

مقدمه

در این فصل به مطالعه تهران کهن و روند توسعه آن در دوره های مختلف می پردازیم. همچنین منطقه تاریخی مجاور محله باغ شاه سابق و روند توسعه تهران در دوره های مختلف که تهران تا محدوده باغ شاه سابق پیشروی کرده، بررسی خواهد شد. مشخص ساختن سابقه تاریخی منطقه و بررسی فعالیت های آنها در زمان گذشته به علت تاثیر مستقیم آن در زمان حال است، بخصوص در خاطرات افراد. بنابراین توجه به خصوصیات هر منطقه سبب می شود که تنها به حفظ نام های تاریخی بسنده نکرده و اثر آنها را تا حدی که امکان پذیر می باشد حفظ نماییم، و اصالت آنها را از بین نبریم.

همچنین در ادامه ویژگی های اقلیمی محل پروژه را بررسی خواهیم نمود. در تمام طول تاریخ معماری و شهرسازی، طراحان همواره در صدد پاسخگویی به شرایط آب و هوایی بوده اند، حتی در معماری های بدوی نیز طراحی اقلیمی دارای بیان دقیق و استادانه ای بوده است. توجه به نیروهای طبیعی و زوال ناپذیر همچون باد، آفتاب، باران و ... موجب صرفه جویی در میزان سوخت مصرفی شده و به ارتقاء کیفیت آسایش و بهداشت در محیط منجر شده است. اولین شرط لازم در استفاده مناسب از شرایط طبیعی هماهنگی و انطباق ساختمان با شرایط اقلیمی می باشد. هدف از این بخش نیز بهره گیری از نیروهای طبیعی از طریق هماهنگ سازی ساختمان و محیط طبیعی پیرامون آن می باشد.

در ادامه به شناخت فرهنگ که یکی از عوامل اثر گذار بر طراحی می باشد پرداخته می شود. از آنجا که شناخت وضع موجود پدیده های فرهنگی در ابعاد و اشکال مختلف براساس حقایق عینی منجر به کشف تنگناها، موانع، نیازها و موارد مشابه می شود و با دست یافتن و تکامل بخشیدن به ذخایر فرهنگی موجود می توان آنها را به آیندگان سپرد و بدین وسیله به تمدن بشری دوام و ثبات بخشید و به درجات متعالی دست یافت؛ شناخت این مقوله ضروری به نظر می رسد.

۲-۱-شناخت بستر طراحی

۲-۱-۱-تاریخچه تهران

تهران که امروزه پایتخت کشور ایران است از پیشینه شهری چندان طولانی برخوردار نیست. این شهر مدتها یکی از روستاهای کوچک ری بوده و شهر تهران از دوره قاجار و پایتخت شدن آن وسعت گرفته است (www.tebyan.ir، May.2012).

۲-۱-۲-وجه تسمیه تهران

در باب وجه تسمیه تهران عقاید و نظرات متفاوتی اظهار شده است.

به نظر می‌رسد قول مرحوم کسروی در مورد وجه نام‌گذاری تهران منطقی‌تر از دیگران باشد. او عقیده دارد: «تهران شهری است که از هزار سال بازمانده و اکنون تخت‌گاه کشور است. نام آن از دو بخش پدید آمده ته و ران. ته یا که اگر چه در فارسی کنونی معنایی ندارد، ولی در زبان‌های بسیار کهن به معنای گرم بوده است. تمام دیه‌هایی که در زبان فارسی دارای بخش ته یا که هستند مانند کهران، تهران، کهرم یا جهرم دارای هوای گرم بوده‌اند و ران نیز به معنای مکان است و جاهایی که در نام‌شان بخش شمی یا سمی پدید آمده جاهای سردسیر است مانند شمیرم و سمیرم و شمیران و شمیران. پس تهران یا کهران جای گرم (گرم‌سیر) و شمیران یا سمیران به معنای جای سرد (سردسیر) است» (www.tebyan.ir، May.2012).

۲-۱-۳-تهران کهن

تهران در شمال شهر ری واقع است و دارای باغهای فراوان و میوه‌های متنوع می‌باشد و همچنین آب و هوای خوش دارد. پس از آنکه شهر ری دو بار مورد حمله مغولان قرار گرفت اهالی آن رو به بلاد دیگر منجمله تهران نهادند. کهن‌ترین سند فارسی موجود درباره نام تهران نشان دهنده این مطلب است که تهران پیش از سده سوم هجری قمری وجود داشته است و همچنین در نوشته‌های تاریخ نگارانی چون ابن اسفندیار، عمادالدین زکریای قزوینی و حمدالله مستوفی و برخی دیگر همگی معترف‌اند که تهران دارای محلاتی بوده که در زیرزمین ساخته شده بود و اهالی آن در زیرزمین بیتوته می‌کردند (www.tebyan.ir، May.2012).

۲-۱-۴-تهران صفوی

اهمیت و آبادانی و رونق تهران از زمان دودمان صفوی آغاز گردید. چون نیای بزرگ صفویان بنام سید حمزه در شهر ری مدفون بوده و هم به جهت وجود باغهای وسیع و آب گوارا و چنارهای بلند و زیبا، شاهان صفوی هر چند یک بار بدان جا روی می‌آوردند و بدین ترتیب تهران مورد توجه پادشاهان صفوی بویژه شاه تهماسب یکم واقع گردید و وی دستور ساختمان بارویی به دور شهر را داد که دارای چهار دروازه و ۱۱۴ برج به تعداد سوره‌های قرآن بود و برای بنای حصار شهر از دو منطقه داخل شهر خاکبرداری انجام شد که بعدها این دو منطقه به چاله حصار و چاله میدان معروف شدند. حدود تقریبی نخستین حصار شهر تهران از جنوب به خیابان مولوی و حاج ابوالفتح، از سوی شرق به خیابان ری، از غرب به خیابان شاهپور (وحدت اسلامی) و از شمال به امیرکبیر و سپه (امام خمینی) محدود می‌شد و محوطه ارگ تهران در میانه شمالی شهر قرار داشت و خندقی نیز به دور حصار کشیده شده بود و محله‌های عمده درون حصار شامل بازار، عودلاجان، سنگلج، ارگ، چاله‌میدان و چاله‌حصار می‌شده است. محدوده درون حصار حدود ۴ کیلومتر مربع بوده و درازی باروی دور آن در کتابهای معتبر حدود ۶ هزار گام نگاشته شده است و فضای بیرون از حصار شامل باغها و کشتزارهای پهناوری بوده که امروزه همگی به محدوده‌های شهری تهران مبدل گردیده اند (www.tebyan.ir، May.2012).